

"Simo Hurtta" /

Cederberg, Arno Rafael,

17 I Br. Afleck

National Library
of Sweden

AFLECK, SIMON.

(Gränsmajor, bondeplägar, i Norra Karelen under stora ofredens Tid.)

Finl.
Biogr.
(Bv)
o

Simon Varg.

„SIMO HURTTA.“

av A.R. Cederberg

Karjalan surullisista muistoista surullisin ja julmista kenties julmin on Simo Hurtan muisto. Jo on heti kaksi vuosisataa kulunut umpeen siitä, kun hän elävien ilmoilta poistui, mutta yhä vieläkin kulkevat tarinat ja kertomukset hänestä; vieläkin majoissa ja mökeissä kerrotaan miehestä, jolle ei ollut mitään pyhää, ei mitään kallista, joka eli, kuinka tahtoi, ja teki, mitä tahtoi, välittämättä vähääkään jumalallisesta laista tahi inhimillisistä tavoista. Tällainen oli Simo Hurttta. Kertomukset hänestä todistavat, mitä Suomessa ja semminkin Karjalassa on saatu nähdä ja kärsiä.

Kun iso reduktiooni 1670:n ja 1680:n luvulla oli peruuttanut kevytmielisesti annetut suuret lahjoitukset takaisin kruunulle, annettiin nämät maat enimmäkseen vuokralle henkilöille, jotka suostuivat niistä suurimman summan maksamaan. Nämät vuokraajat eivät useinkaan olleet suomalaisia, vaan vieraita seikkailijoita muilta mailta. He lupasivat korkeat vuokrat ja ymmärsivät puolestaan perinpohjaisesti nylkeä alustalaisiansa.

Sen alueen, jolla kuvauksemme pääasiallisesti seuraavassa tulee liikkumaan, nimittäin Pielisjärven pitäjän Nurmeksen ja Juuan kappelein kera, oli kreivi Pietari Brahe vuonna 1652 saanut liittää vapaaherrakuntaansa, joka kulki Kajaanin vapaaherrakunnan nimellä. Aluetta vaali Brahe erinomaisella huolenpidolla, voimpepa sanoa hellyydellä. Maamme kenraalikuvernöörinä ollessaan oli hän kesällä 1639 tehnyt pitkän ja vaivaloisen matkan Pohjois-Karjalaan, kulkenut veneellä Savonlinnasta Liperiin ja sieltä Pielisjärven kirkonkylään. Hänen tarkka silmänsä huomasi, että Karjalalla oli suuret edistymismahdollisuudet. Heti saatuaan pohjoisimman osan maakunnasta hallintonsa alle, alkoi hän innolla harrastaa paikkakunnan edistämistä kaikilla aloilla. Lieksajoen suuhun eli Pielisjärven kirkonkylään määräsi hän kaupungin perustettavaksi. Siitä oli tuleva Karjalan kaupan keskus, jossa toisensa kohtaisivat suomalaiset ja venäläiset, jotka viimeainitut Lieksan vesiä viiletellen Venäjän Karjalan rikkauksia Suomeen toisivat. Kaupunki perustettiin, porvarit määrättiin, pormestari asetettiin, ja kaupunkiin oma koulu saatiin. Lyhyt oli kaupungin kukoistusaika. Venäläiset partiojoukot hävittelivät kaupunkia 1656—58 sodan aikana, eikä kaupunki enää sen jälkeen voinut päästä oikein voimaansa. Koulu jatkoi toimintaansa kylläkin ja moni karjalainen nuorukainen sai ensi opetuksensa siinä.

Kun Pietari Brahe vuonna 1680 oli kuollut, peruutettiin heti Kajaanin vapaaherrakunta, johon Pielisjärvelikin kuului, kruunulle. Pielisjärvellekin tuli nyt vuokraajoina, jotka pian kokosivat kohtaansa kansan vihat.

Vuonna 1687 tapaamme Lieksan hovin vuokraajana Salomon Enbergin. Hän on jo ennättänyt joutua riitaan Pielisjärven kirkkoherran, herra Lauri Hallitiuksen kanssa. Hovin vuokraaja syyttää kirkkoherraa siitä, että tämä tahtoo sekaantua ylöskantoon, tahtoo olla mukana veroarvioimisissa ja yl-

Nu 12
658

lyttää kansaa kaikenmoisilla puheilla. Juttua tutkitaan laajasti; nyt ensikerran esiintyy Simon Afleck, joka mainittuna vuonna on Enbergin ylöskantomiehenä.

Afleck-suku ei ole suomalainen. Simon A:n isä mainitaan 1600-luvun jälkimäisellä puoliskolla Narvassa venäläisenä kielenkääntäjänä. Vuonna 1691 mainitaan hän kuolleeksi, mutta hänen leskensä elää vielä silloin Narvassa ¹⁾.

Simon, joka lie syntynyt noin 1660:n seuduilla, joutui Suomeen, ja 1687, kuten sanottiin, on hän Lieksan hovin vuokraajan ylöskantokirjurina. Hän peri nopeasti, jollei hänellä entisestään niitä ollut, isäntänsä väkivaltaiset tavat ja semminkin hänen vihansa papistoa vastaan. Ikävä kyllä antoi papisto paljon aihetta moittimiseen, osotti heikkouksia, joihin oli helppo kiinni käydä. Pielisjärvelle oli vuonna 1689 tullut kirkkoherraksi Pietari Härkäpaeus, lahjakas, mutta kiivas ja intohimoinen herra. Nämät kaksi miestä, Afleck ja Härkäpaeus, törmäsivät pian toisiinsa ja taistelua jatkui pitkin koko elämää, kunnes toinen hautaan kannettiin.

Vuonna 1691 langettaa Härkäpaeus Afleckin sakkoihin ja julkiseen kirkkorangaistukseen törkeästä kuudennen käskyn rikkomisesta. Tuomittu vapautuu kirkkorangaistuksesta ja lupaa siitä edestä maksaa huikeat sakot. Ne hän jättää tietysti maksamatta ja pakenee joksikin ajaksi Inkerinmaalle pillojansa piilemähän.

Kun hän ilmestyy uudestaan parin vuoden perästä käy hän rohkeasti kirkkoherran kimppuun syyttäen tätä kaikenmoisesta — etenkin kansan pahoinpitelemisestä. Pappi oli muka kerran, kun eräs talonpoika tuli asioitsemaan pappilaan, riistänyt mieheltä turkit yltä, „lyöden häntä korvalle, repien häntä tukasta ja kutsuen häntä paholaisen syötäväksi ja kehoittanut häntä laputtamaan h—n.“ Pappi on muka paha lausumaan Jumalan sanaa väärin, laskettelee kauheita valoja ja kirouksia sekä kotona että kylällä kulkiessa.

Tällaista pientä kahakkaa jatkui Afleckin ja kirkkoherran kesken. Kumpainenkin olivat rahvaan asioita ajavinaan, Afleck kumminkin vaan silloin, kun sen varjolla voi päästä kirkkoherraan käsiksi.

¹⁾ Historiallisessa arkistossa VII. s. 189 mainitaan narvalainen kielenkääntäjä Tuomas A. elävän Narvassa 1656. Hänen vaimonsa on mainittuna vuonna kuollut. Olisiko Simon A. mainitun kielenkääntäjän poika tämän jälkimäisestä aviosta?

Suomessa on löytynyt ja löytyy vieläkin Afleck sukua. Ensimmäinen tunnettu edustaja on Hildebrand A., joka on Skotlannista muuttanut ja mainitaan 1600-luvun alkupuolella Suomen ruutitehtaiden tarkastusmiehenä. Hänen poikansa oli Vellam eli Vilhelm A., joka kuoli Kuopion, Iisalmen ja Leppävirran kruununvoutina. Oli nainut Anna Laurintytär Härkäpaeuksen, kirkkoherran tyttären Taipalsaarelta. Heidän poikiansa taas oli Tuomas A., joka oli syntynyt 1650 ja muuttaa 1675 Narvaan. Ehkä oli Simon A:n isä Tuomas A. äskenmainitun Hildebrandin poika. Sukuselvytys, jonka minulle hyväntahtoisesti on neuvonut maisteri Antero Pelkonen, löytyy Vähä-Savon tuomiokirjassa 1671—82. Leppävirran käräjät ^{14/6} 1675. Suom. Valt. Ark.

Sillä välin oli ylöskantokirjuri päässyt isäntänsä suureen suosioon ja saanut vähitellen yhä suuremman vaikutusvallan. Kun Enberg liikkuu pitkäaikaisilla matkoillaan Sortavalassa, Käkisalmissa, Lappeenrannassa ja Viipurissa, on ylöskantokirjuri omana herranaan ja mellastelee mielensä mukaan. Laaja hovi on hänellä käytettävänä, monitaloinen rakennus, joka komeana kohosi Lieksan joen suulla. Siinä voi pitää juominkeja nimismiehen, pitäjänluutnantin ja silloin tällöin vierailevien matkamiesten kera. Vielä kerrotaan, kuinka runsaasti hovin herrat tuottivat viinejä itselleen kaupunkipaikoista, kuinka niitä varten oli erikoinen kellari, josta rypäleen mehu ei koskaan saanut loppua. Hurtta, joksi kansa pian rupesi Afleckia nimitämään, itse ylinnä liehui, jalokivisormukset sormissa ja yllään vaatetta parasta, mitä kauppasaksat maahan toivat. Kun kestit loppuivat lähdettiin verokokouksia pitämään, arvioimaan, mitä talonpoika oli maasta irti saanut ja mihin määrään hän jaksoi veronsa maksaa.

Vuonna 1695 sattui huono vuosi Pohjois-Karjalassa. Se oli alkunäytöksenä siihen kauheaan murhenäytelmään, joka kulkee maamme historiassa suurien nälkävuosien nimellä. Kesä 1695 oli tavattoman sateinen, vesi Pielisjärvessä kohosi niin korkealle, että se tuskin koskaan ennen tai koskaan jälkeen on niin korkealle kohonnut. Ei onnistunut viljan kasvu, ei tullut niityiltä juuri mitään, tärkeä kaskeaminen keskeytyi. Nälkävuosi oli tulossa. Vasta silloin sentään hätä rupesi hädältä tuntumaan, kun seuraavana vuonna sattui samallinen vuosi. Oma parastaan katsoen tuotatti silloin Enberg viljaa Sortavalasta ja jakoi sitä muka siemenviljaksi kansalle. Siemeniksi se ei joutanut, kaikki meni aivan tarkkaan syödessä. Nälänhätä oli keväällä 1697 kauhea Karjalassa, jos se oli sitä muuallakin. Pielisjärven kevätkäräjillä 1698 erästä vaimoa syytettiin siitä, että hän kauheana nälkäaikana oli syönyt oman lapsensa. Se riittää kuvaamaan millainen hätä oli.

Tyytymättömyys, joka tällaisina vuosina niin helposti pääsee syntymään, ja, jollei sitä aikoinaan saada tukahdetuksi, pääsee tekemään kauheita pilloja, oli ruvennut kytämään Pohjois-Karjalan rahvaan mielissä ja leimahti pian täyteen loimuun. Pääsyy oli hovin isäntien kovuus ja armottomuus, joka kymmenkertaiselta nälkävuonna tuntui. Oli sitten hyviä kiihoittajia, jotka osasivat selittää asiat niin, että rahvas ryhtyi tekoihin, joista oli pahat seuraukset.

Kurkijoen pitäjän Rungonkylässä asui näihin aikoihin nuori mies, Lauri Kilappa nimeltä, joka tyytymättömänä oleviin oloihin suunnitteli suurta kapinaa, mikä saisi liikkeeseen Käkisalmen läänin talonpojat Inkerinmaan seuduilta Sotkamon rauhaisille rajoille asti. Kilappa nautti suurta luottamusta rahvaan keskuudessa; hän oli käynyt kuninkaan luona Tukholmassa rahvaan valituksia viemässä ja oli häntä varten rahvaan keskuudessa rahavaroja matkavuksi kerätty. Hänen luonaan kävi kesällä ja syksyllä 1696 Pielisjärven talonpoikien lähetystö rahvaan huonoa tilaa valittamassa ja neuvoa kysymässä. Kilappa oli silloin miehille uskotellut, että kuningas oli antanut

kahden viimeisen vuoden verot anteeksi ja kaikki entiset rästit. Ne, jotka olivat ennättäneet vuokraajille maksaa, perikööt omansa takaisin, ja elleivät hyvällä saa, niin koettakoot muilla keinoilla. Vieläpä oli kuningas käskennyt antaa kansalle viljaa lahjaksi. Kilappa oli kuljettanut lähetystön Viipurin valituksiansa tekemään. Lähetystö palasi Pielisjärvelle ja varmaan kertoi kuulemansa ¹⁾.

Afleck, joka Enbergin poissa ollessa taas vuonna 1696 oli yksinään hoviherrana Pielisjärvellä sai pian nähdä, että kapinallinen henki oli kansaan levinnyt. Hän läksi syksyllä 1694 pitämään veroarvioita Haapajärven kylässä Nurmeksen kappelissa, kun levottomuus puhkesi. Vouti oli paraalaa Paavo Tapanisen talossa ja oli iltapuhissaan, kun Haapajärven kylän miehiä tuli piha täyteen ja rupesivat vaatimaan voutia pihalle.

— Mitä teillä on täällä tekemistä, tiuskasi vouti Martti Väisäselle, joka oli tupaan tulevien etunenässä.

— Sinä olet ollut mies raastamaan meitä korvista, tule nyt keskelle lattiaa, sanoi Martti pöydän takana seisovalle Hurtalle.

Hurтта silloin peräytyi ja sipasi puhujaa koukkupiiskalla kasvoja kohti sillä seurauksella, että koukku jäi Martin korvaan.

Hurтта oli jo ennen käynyt Väisäsen luona ja vaatinut rästejä maksettavaksi. Niistä Väisänen tuli nyt puhelemaan ja kyseli samalla minnekkä veroherra oli pannut ne savurahat, jotka kuningas kuuluu antaneen kahdelta vuodelta Haapajärven kyläläisille anteeksi. Kyseli myös talonpojan oikeutta ja uhkaili, että ellei muuten oikeutta saada niin otetaan ne omalla kädellä.

Eikä luvannut Martti maksaa rästejensä, vaikka rahaa olisikin.

Tappelu sammui siihen. Hurтта oli hyvästi asetettuna, hänellä oli nimismies ja lautamiehet mukanaan, ja niin lähti hän käymään toisena päivänä uudestaan Väisäsen kotona.

Kuinka lienee hän asioillaan selvinnyt, siitä ei mainita, mutta kerrotaan, että hän kotiin palatessaan Haapajärveltä oli suuressa hengenvaarassa.

Hän oli juuri tulemassa Haapajärven ja Kopolanniemen välillä, kun huomataan, että tien ohella on vainomies vartiolla. Nuori talonpoika Olli Meriläinen oli suostunut surmaamaan kansan sortajan, saanut äskenmainitulta Väisäseltä jousen ja pannut hiotun puukon nuolen tiehen. Kun Hurтта ohitse kulki, ampui Meriläinen, mutta syystä tai toisesta putosi puukko maahan. Olli silloin hyppäsi vartiopaikastaan ja ennätti veroherraa jousella lyödä päähän vahingoittamatta kumminkaan häntä vaarallisesti. Hurтта ja hänen seuralaisensa pakenivat sydän kurkussa.

Vielä vaani tiellä toinen vaara. Kopolanniemen lähellä, aivan ennen-

¹⁾ Näistä Pohjois-Karjalan meteleistä löytyy selostus O. A. Forströmin kirjoituksessa: Tietoja eräästä Pohjois-Karjalassa vuonna 1697 tapahtuneesta talonpoikaismetelistä. Historiallinen arkisto XI. Helsingissä 1891. s. 238—70.

kuin kylään tullaan, oli kolme miestä asettunut vartioon vakavalla aikomuksella iskeä verenimijä hengiltä. Pertuskat, suuret lyöntipiiskat oli heillä vieressänsä varalla.

Kauvan miehet saivat odottaa. Syksyinen ilta pimeni ja yö tuli, mutta ei kuulunut odotettua.

Oli jo puoliyön aika kun Hurtta saapui. Juuri kylälle tullessa meni hän kävelemään liikutellakseen itseään. Kohdalle tultua miehet Hurttaa kohti. He saivat suuren, vahvan miehen kaadetuksi ja iskivät pimeässä, minkä ennättivät, mutta tuossa tuokiossa oli veroherra saanut pistoolinsa esiin ja niin katsoivat miehet parhaaksi väistyä. Haavan hän kumminkin oli ohimoonsa saanut miesten lyönneistä.

Vakavat olivat Hurtasta hetket eikä hän uskaltanut lähteä kylälle, jossa oli aikunut yötä olla, vaan pakeni kiireen kaupalla. Hyvä olikin, sillä itse kylällä oli vielä kolmas ansa, kaikista vaarallisin, miehiä pyssyjen kanssa vartiassa.

Jo silloin ymmärsi Afleck, että suurin varovaisuus oli tarpeen. Maa rupesi polttamaan hänen jalkojensa alla, ei ollut hän enään turvassa omassa hovissaan, uskollisten palvelijoittensa, koiriensa ja pistooliensa keskellä. Niin lähti hän Sortavalaan kansan vainoa pakoon.

Lähtivät nyt tyytymättömät sanaa kuljettamaan ympäri pitäjän, että hovit olivat ryöstettävät ja veroviljat takaisin otettavat. Joulukuun 14 päivänä, joka oli maanantai kolmannen adventtisunnuntain perästä, keräytyivät talonpojat Nurmeksen hoville ja mellastelivat siellä yön. Karjaa teurastettiin ja herkullisia aterioita pidettiin.

Nyt oli ryöstön makuun päästy. Ryöstöhaluisten joukko kasvoi nopeasti, heihin liittyivät Haapajärven, Vuokon, Ylikylän, Vedensuun, Juuan, Saramojärven, Kokkosensalmen, Karhunpään ja Nurmeksen nälkäiset miehet ja niin lähdettiin rientomarssissa Lieksan hoville kulkemaan. Joukkoon oli jo liittynyt naisiakin, jotka myös tahtoivat olla saaliin jaossa osallisina.

Oli jo yö, kun joukko saapui Lieksan hoville. Olipa aijottu heti ensi hätään ryöstää hovi ja sitten panna vihatun voudin rakennus tuleen.

Ainoastaan ulkohuoneisiin väkijoukko pääsi, mutta eivät uskaltaneet käydä päärakennuksen kimppuun, missä miehiä oli varalla pyssyjen kanssa. Eivät myös uskaltaneet panna rakennusta tuleen, sillä tuuli oli kääntynyt kirkolle päin ja palavan rakennuksen kipinät olisivat varmaan sytyttäneet Herran temppelin, joka tuolla vähän matkan päässä seisoi. Väkijoukko hajaantui kuljettaen mukanaan teurastamansa eläimet.

Parhaaksi oli viikko kulunut kun kiusattu joukko kokoontui uudestaan. Jo oli ilmotus edellisistä ryöstöistä ja ryöstöyrityksistä tehty Käki-salmen komentajalle ja Inkerinmaan kenraalikuvernöörille, mutta vielä ei ollut sotaväkeä ennätetty saada paikalle. Lieksan hovissa ei oltu tällä kertaa varuilla ja nyt onnistui joukon rynnäkkö. Hovin miehet lyötiin hajalle ja hurjassa riemussa ryösti rahvas vuokraajan talon ja omaisuuden. Aittojen

overt auki lyötiin, viljaa otti jokainen, minkä hyväksi näki, parseililihat paloiteltiin, nahkat vietiin. Jo rupesi kostontunne saamaan tyydytystä, mutta silloin saapuikin sotilaita Käkisalimesta ja ankara tutkinto pantiin toimeen.

Hurtta, joka nyt taas tunsi olevansa hyvän turvan takana, otatti kiinni ryöstäjistä kenenkä vaan voi saada ja jo seuraavana keväänä tuomitaan yksitoista henkeä, niiden joukossa Antti Meriläinen vaimonsa ja poikansa kera, kuolemaan. Useat saivat sakkoo. Muut kai olivat aikoinaan lähteneet turvallisimmille maille, saloille ja korpiin, mistä ei mikään inhimillinen voima heitä voinut saada oikeuden tuomittaviksi.

Tämä kapinayritys, jonka tapaisia aivan samaan aikaan ilmeni Kiteellä ja Liperissä, missä kruununvuokraajien hovit ryöstettiin ja osaksi hävitettiin, alkoi ainakin hallitusmiesten silmissä saada peloittavan leiman. Jo kirjoitti Inkerin kenraalikuvernööri O. V. v. Fersen, jonka hallinnon alle Käkisalmenkin lääni kuului, kuninkaalle ja pelokkaana asiasta ilmoitti katsoen samalla välttämättömäksi antaa joukon sotilaita lähteä maakuntaan järjestystä palauttamaan. Mutta hän ei ymmärtänyt poistaa pahan alkusyytä, kansan verenimijää ja vihaamaa Simo Hurttaa.

Vouti tunsi vaan asemansa vahvistuneeksi, kun hyvästi oli saanut kansan liikkeen tukahdetuksi. Yhä julmempana rupesi hän, mellastamaan, raivoiten kuin peto viattomia, voimattomia alustalaisiansa vastaan. Jos kuka uskalsi voutia vastustaa tai jollain tavalla oli tämän vihoihin joutunut, turmio häntä varmana väijyi. Miehillään voi vouti raastattaa hänet hoviinsa jonka kellareissa oli vastahakoisille kylmiä kitumapaikkoja kyllä. Ei säilynyt tältä hirmuhaltialta miesten omaisuus, ei naisten kunnia. Niin kamalaa veroa kerrotaan Hurtan morsiuspareilta kantaneen, ettei siitä voi edes kertoa.

Afleck itse menestyi ja hänen asiansa onnistuivat. Vähitellen hankki hän itselleen vuokraoikeuden useihin Pohjois-Karjalan kruununtiloihin. Niin oli hänellä hallussaan paitsi Nurmeksen ja Lieksan hoveja, Suolahden tila Kiteellä ja Leppälahti nykyisessä Ruskealassa, ehkä vielä muitakin. Sitäpaitsi omisti hän Turunkorvan talon Sotkamossa, jossa hän sangen usein asuskeli. Onpa melkein selvää, ettei hän rehellisillä keinoilla kaikkia näitä tilojaan ollut voinut hankkia. Me luemmekin tuon tuostakin oikeuden pöytäkirjoista talonpoikien valituksia siitä, kuinka Afleck oli tilan ottanut syystä tai toisesta. Voittamattomina valitukset raukesivat ja Karjalan mies sai vaan katkeralla mielellä kestää vääryydet.

Näiltä vuosisadan vaihdeajoilta kerrotaan Afleckista kuvaava juttu, joka sen pahempi on täysin luotettava. Vouti oli alituisessa riidassa, kuten jo äsken mainittiin, kirkkoherra Härkäpauksen kanssa. Ihastui Hurtta kerran Härkäpauksen kauniiseen tyttäreeseen Annaan ja heti tuli papin luo vaatimaan tyttöä itselleen. Pappi kai vastusti, mutta ei auttanut hänen muu kuin myöntyä hurjan voudin vaatimuksiin. Toisen kertomuksen mukaan oli kirkkoherra aivan myöntymätön, jolloin Afleck ryhtyi kovaan keinoon. Kun

pappilan neiti kerran kesäisenä päivänä huuhteli joen rannalla vaatteita, kop-pasi Hurtta hänet veneeseensä vei hovihinsa ja tuli seuraavana päivänä pap-pille sanomaan, että nyt on turha häitä viivyttellä. Anna Härkäpaeus vie-tiin hoviin tuon julman, eläimellisen miehen elämänkumppaniksi.

Vuosisadan kynnyksellä oli Ruotsin nuori Kaarle-kuningas alottanut sodan Venäjän nerokasta uudistajaa Pietari Suurta vastaan, puolustussodan josta oli koitua pitkä ja turmiollinen taistelu. Taisteltiin ensin muilla mailloilla, mutta tuli Suomenkin osalle olla taistelutantereena.

Jo heti sodan alussa oli Karjalassa ruvettu varustautumaan. Lieksassa oli vanhastaan pieni puulinnoitus, joka nyt taas pantiin kuntoon ja miehi-tettiin. Pitäjien miehiä vaadittiin rajalle vahdin pitoon, heille määrättiin vahtivuorot ja päälliköt. Afleck, joka nähtävästi oli jaksanut pysyä halli-tusmiesten suosiossa määrättiin näiden rajajoukkojen luutnantiksi. Näin oli hänellä vaikutuspaikka, joka vaan lisäsi hänen ennestään jo suurta val-taansa.

Pielisjärveläiset olivat hyvin tyytymättömät Afleckin määräyksiin ja kirkkoherra asettui heitä puolustamaan. Afleck syyttää häntä sittemmin, ettei kirkkoherra tahtonut kunnollisesti lukea sotakuuluutuksia, vaan selitti ne oman mielensä mukaan.

Tästä viha. Kirkkoherran ja hänen vävyensä välit tulivat yhä kireäm-miksi. Jo talvikäräjillä 1703 lukee vävy pitkän valituskirjan appeaan vastaan, asettuen muka kansanetuja valvomaan. Hän syyttää Härkäpaeusta siitä, että tämä on väärin sakoittanut erästä naista, pidellyt toista pahasti pappilassa. Vielä oli huono kirkollinen järjestys ruvennut loukkaamaan hovin herraa ja siksi syytti hän kirkkoherraa, että tämä ei jaa oikein Herran pyhää eh-toollista, antaa taikauskon rehoittaa, ottaa silloin tällöin lahjoja erityisiin tarkoituksiin, ei anna jumalanpalveluksen alkaa ennenkuin ruustina on val-mis tulemaan kirkkoon ja niin edespäin.

Vielä törkeämpiä syytöksiä tuo hovin herra appeansa vastaan. Kirkko-herra piti pappilassa kapakkaa, jossa vietettiin hyvin räyhäävää elämää. Kapakassa juodaan aret ja pyhät eroituksetta ja onpa tapahtunut, että pap-pilan kapakasta on tullut humalaisia kirkkoon. Näille ei kirkkoherra kum-minkaan ole ollut ensinkään äkäinen, kunhan vaan on tietänyt, että he tu-levat pappilan kapakasta, mutta eivät hovin luona olevasta. Afleckin si-veellisen suuttumisen tästä jumalattomasta elämästä oli vaikuttanut — se käy syyttäjän puheista ilmi — että hänellä oikeastaan oli etuoikeus viinan-myyntiin Pielisjärvellä eikä kirkkoherralla.

Kun ei tämä vielä riittänyt, syytti Afleck rovastia osallisuudesta mur-haan. Olipa siinä syytös, jonka piti tepsä. Oli tullut muuan mies pap-pilaan, kiistautunut kirkkoherran kanssa ja pitänyt kovasti puoliaan. Pappi suuttui, huusi renkinsä avukseen ja tämä kirkkoherran kehoituksesta suomi miestä niin, että hän jonkun ajan kuluttua kuoli. Asia tuli tietysti tutuksi

ja herätti suurta huomiota. Kirkkoherra murhannut pappilassaan miehen! Se oli jo juttu, johon kannatti kiinni käydä.

Kun asia otettiin oikeudessa esiin, ei kirkkoherra uskaltanut tulla saapuville, vaan läksi muka asioilleen Viipuriin. Seuraavilla käräjillä oli hän läsnä, ei osannut puolustautua eikä puhdistautua. Hänet tuomittiin niin kuolemaan osallisuudesta erään sanankuulijansa murhaan. Häntä oli pidettävä vartioituna kunnes ylemmät tuomioistuimet olivat ennättäneet tuomion vahvistaa.

Nyt olivat hyvät neuvot ja nopeat tuumat tarpeen. Kirkkoherran täytyi myöntyä vanhan vihamiehensä edessä, nöyryä voudin edessä ja pyytää häneltä armoa. Hän laati nyt erikoisen sopimuskirjan, jossa tunnustaa rikkoneensa Afleckia vastaan, lupaa maksaa hyvät sovittajaiset eikä „koskaan enään hänelle mitään kohtuutonta tehdä“.

Aflek oli hyvitetty kirkkoherra pelastettu. Mahtava vouti tiesi niin asiat selvittää, ettei tuosta ikävästä syytöksestä mitään tullut.

Koska syytöskirjat ja tuomiot jo olivat menneet korkeiden viranomaisten vahvistettaviksi, pidettiin kirkkoherraa vartioituna pappilassaan. Ajat olivat rauhattomat, vankia ei uskallettu kaikin ajoin säilyttää pappilassa, vaan täytyi hänet kuljettaa turvallisemmille maille. Venäläiset näet lähestyivät Lieksaa, rajavahdit jättivät paikkansa ja pitäjäläiset valtasi suuri pelko. Silloin täytyi vangittu kirkkoherrakin kuljettaa pois Lieksasta.

Kun tulivat rauhaisemmat ajat, tuli kirkkoherran juttu uudestaan oikeuden käsiteltäväksi. Kirkkoherra silloin teki puolustusvalan, vannot evankeliumin ja sakramenttien kautta, ettei hän koskaan ole murhaa tehnyt. Syytös kumottiin ja Härkäpaeus oli taas vapaalla jalalla.

Tuota nöyryyttävää anteeksipyyntöä ylpeän nousukkaan, voudin edessä ei hän voinut unhoittaa.

Sillä välin kun Härkäpaeus oli istunut vankina omassa talossaan, oli vouti joutunut taisteluun toisen papin, Härkäpaeuksen apulaisen H. Weckmannin kanssa. Tämä nuori mies ei voinut tynnellä mielellä nähdä Afleckin pahuuksia, vaan kävi niitä vastustamaan. Vouti syyttää häntä, että hän saarnoissaan oli koettanut yllyttää kansaa esivaltaa vastaan ja puuhannut kapinaa. Kerran oli hän saarnatessaan osotellut Afleckia ja niitä sotilaita, jotka vouti verojen kokoamista varten oli Käkisalimesta kutsunut, ja sanonut profeetta Michan sanat: „He kiskovat nahan heidän pinnast.“ Weckman myönsi niin sanoneensa, mutta väitti sen juuri sopineen saarnaansa. Muuten sanoi hän, että vouti ja hänen palvelijansa kohtelivat pahemmin talonpoikia kuin konsanaan viholliset. Afleckin ylöskantokirjuri oli kerran sitonut erään poikasen reen perään ja antanut hänen laahata 1 1/2 virstaa reen perässä. Niin kohdeltiin turvatonta kansaa. Muitakin juttuja tuotiin Afleckia vastaan esiin, joita kaikkia emme voi kertoakaan.

Sodan hirmut, jotka olivat tähän asti varsinaisesti Suomen ulkopuolella raivoneet, lähenivät vähitellen Suomennientä. Rajaseudulla niinkuin

Pielisjärvellä oli kauan pelätty vihollisen hyökkäystä yli rajan ja ryhdytty tarpeellisiin varokeinoin. Afleck, joka oli puolustuslaitoksen johtajana Itä-Suomessa, oli pielisjärveläisten puolesta tehnyt yksityisen rajarauhan Aunuksen talonpoikien kanssa ja sopinut, etteivät kummankaan maan miehet tee toisillensa pahoja. Lentiiran, Tulivaaran ja useiden muiden Venäjän rajalla olevien kylien miehet olivat tähän suostuneet ja niin oli rajarauha kestänyt annukselaisten kanssa koko sodan ajan. Mutta kun Afleck vuodenvaihteessa 1707—1708 oli Viipurissa, rikkoivat Pielisjärven ja Ilomantsin pitäjien miehet tämän sopimuksen.

Asiasta oli jo ennaltaan sovittu. Afleck oli jousta liian lujalle jännittänyt; kaari katkesi ja katkesi jännittäjälle ikävällä tavalla. Tuo sama tyytymättömyys, mikä vuonna 1697 oli saatu vereen tukahdetuksi, se kyti karjalaisten sydämissä yhä edelleen eikä Afleck koettanutkaan sitä sammuttaa. Pielisjärveläiset tekivät retken Aunukseen, hävittivät ja polttivat siellä sentähden, että venäläinen pian tulisi Lieksaan, tekisi samaa. Silloin loimuisi roviona Afleckinkin hovi ja hänen vääryydellä kokoamansa rikkaudet. Afleck muistelee muutaman miehen virkkaneen hänelle, että jos Afleck ottaa hänen talonsa, niin on venäläinen pian Pielisjärvellä. Eräs todistaja sanoi kuulleensa pielisjärveläisen sanoneen Aunuksessa: „machta te skälmit tulla Lexa Hävi poltaman, sentähden me olemme tänne tullet ja tulkat vielä Hävi polttaman.“

Ja kaiken tämän takana oli voudin vanha, leppymätön vihamies kirkkoherra Härkäpaeus. Hän oli myös kehoittanut käymään venäläisen kimpupun arvaten hyvin, mikä siitä seuraa.

Pielisjärveläiset kuuntelivat yllyttäjien neuvoa, lähettivät sanan ilomantsilaisille, joiden mieli halusi koston, sillä venäläiset olivat vähää ennen käyneet Ilomantsissa, polttaneet kirkon ja 25 kylää, surmanneet ja hävittäneet.

Tulivaaran ja Lentiiran pitäjät hävitettiin ja runsas saalis kuljetettiin kotia. Tämä hävitysretki oli tuleva kalliimmaksi Suomen talonpojille kuin osasivat arvatakaan.

Olot olivat käyneet perin epävarmoiksi Lieksassa. Afleck oleskeli pääasiallisesti Sotkamossa Turunkorvan hovissa katsoen sen paikan turvallisemmaksi.

Kun Pietari Suuri oli tuhonnut itsepäisen vastustajansa Pultavan luona kesällä 1709, kääntyi hän Suomea valloittamaan. Odotettu hetki oli nyt tullut. Viipurin linnaa piirrettiin ankarasti. Se antautui kesäkuussa 1710 ja pian sen jälkeen Käkisalmen vanha varustus. Venäläisten joukot levisivät hävittäin vähäkään vastustusta kohtaamatta yli Karjalan.

Tätä Afleck pelkäsi ja ei syyttä. Hän tiesi, että kansa epätoivoisinaan turvautuu vihollisen apuun kukistaaksensa tämän vihollista kymmenen kertaa julmemman hirmuhaltiaan.

Äärimmäinen kurjuus, epätoivo ja viha noita julmia vouteja vastaan

saivat kansan ja heidän johtajansa ryhtymään kapinallisiin hankkeisiin. Vuonna 1708 ja 1709 oli semminkin Pohjois-Karjalaa kohdannut kamala kato. Ja leivän puute tuo kaikki muut surkeudet muassansa. Ympäri koko Karjalan alkoi luottamus esivallan voimaan horjua. Ruotsin kuningas ei voi enään uskollisia alamaisiansa puolustaa. Eikö ole parasta heti antautua voimakkaan vihollisen valtaan ja niin säilyä hänen hävityksiltään! Näin puhui pitäjäläisilleen Liperin kirkkoherra Yrjö Dannenberg, samoista hankkeista epäiltiin Uukuniemen Yrjö Wastinia ja Kaavin Martti Kiljanderia. Näin puhui myös Pietari Härkäpaeus Pielisjärven miehille.

Kun venäläiset lähettivät kuulutuksiansa ympäri maata, joissa kehuivat aseittensa voitollisuutta ja velvoittivat suomalaisia luopumaan entisestä uskollisuudestaan, silloin ei Härkäpaeuskaan voinut kestää kiusausta. Hän lähetti kuulutuksen ensin Nurmeksen kappeliin ja antoi kappalaisensa, Ericus Jockmannin pojan lukea sen siellä. Kun kuulutuksella ei ollut mitään vaikutusta matkusti rovasti itse kappeliin. Saarnassaan hän neuvoi seurakuntalaisille, että olipa tarpeellista vanhoa venäläisille uskollisuutta, koska Käkisalmen linna oli antautunut. Jolleivät seurakuntalaiset tahtoisi vanhoa, odotaisi heitä vihollisen kosto, omaisuus ryöstettäisiin ja heidät itse kuljetettaisiin Käkisalmeen. Mutta jos he sen tekisivät, saisivat he olla rauhassa koskemattomina. Saarnan lopussa luki kirkkoherra rukouksen tsaarin edestä eikä Ruotsin kuinkaan. Lopuksi luettiin valan kaava ja kirkkoherra käski kaikkia nostamaan kaksi sormea ylös ja lausumaan valan kalliit päätössanat.

Näin sai kapinaliike alkunsa. Nurmeksesta se tuossa tuokiassa joutui Pielisjärvelle ja levisi niinkuin näimme edemmäksikin, jollei se jo ennen ollut muualla puhjennut.

Jo kuulti pielisjärveläisten mielessä toivo saada kerran verisesti kostaa tuolle verenimijälle Simo Hurtalle, jonka julmia töitä mahtavat voimat vaan tuntuivat edistävän. Kun ei taivaan vanhurskaus miestä kukistanut päättivät pitäjän miehet ryhtyä itse toimiin. Nämät levottomat, epävarmat olot, joissa elettiin, antoivat luottamusta asian onnistumiseen.

Nurmeksessa asui talonpoika Yrjö Sormunen, joka kotvan oli ollut riidassa Afleckin kanssa ja joka kantaen koston sammumatonta kipinää povessaan oli päättänyt maksaa voudille vanhat velkansa tuntuvalta tavalla. Hän ja toinen kansan luottamusta nauttiva mies, Sipo Nevalainen, rupesivat puhelemaan siitä, mitä moni varmaan jo oli mielessään ajatellut, että nyt on sopiva aika saada Hurtalle kostetuksi. Jo oli Sormunen kerran valmistautunut voutia varalle, kun tämä erään kerran palasi Kajaanista Pielisjärvelle, mutta tuuma ei tuolla kertaa onnistunut. Oli näet kahdeksan miestä tien varrella vartiota pitämässä käydäkseen kaipaamaansa käsiksi, silloin kuin tämä ohi kulki. Taas pääsi vouti, joka oli valpas kuten tavallista, ohi onnellisesti ja talonpoikien ei auttanut muu kuin lähteä takaa ajamaan. Muutamalla salmella, josta oli veneellä yli kuljettava, tapasivat miehet Hurtan ja tämän saattueen, mutta edellinen puikahti käsistä, kuin kärppä kiven

kolohon. Metsään hän katosi ja oli siellä kunnes sopivan hetken tullen pääsi salmen yli pujahtamaan. Jälestäpäin kertoi Afleck, että hän metsässä piillessään oli kuullut, kuinka vihamiehet suunnittelivat hänen loppuansa, mikä sanoi iskevänsä voutia päähän, mikä sanoi tähtäävänsä sydämeen.

Kapinaa puuhaavat tiesivät, ettei Afleck jättäisi kostamatta ja sentähden oli heille tarpeen nopea puuha. Vapaana uskollisuuden valasta Ruotsin Kaarle XII:lle läksivät muutamat Nurmeksen miehet hakemaan apua Käkisalmissa olevilta venäläisiltä. Voudin miehet saivat tiedon asiasta ja lähtivät Sormusta ja hänen seuralaisiansa ajamaan takaa. Käkisalmeen menevät saavutettiin, tiellä syntyi tappelu, voudin miehet saivat hyvästi selkäänsä. Sittemmin, kun asia tuli ilmi ja sitä tutkittiin, sanoi Sormunen olleensa tovereittensa kanssa menossa Suomen sotaväen ylipäällikön kreivi Nierothin luokse hakemaan tältä lievitystä pakkoverosta, joka oli Pohjois-Karjalan miehille määrätty maksettavaksi. Tämän Sormunen kumminkin liepee pannut omistaan retkensä kaunistukseksi.

Tämä tapahtui aikaisin syksyllä vuonna 1710. Tuli talvi, lunta maahan ja yhä vaan hautoivat Nurmeksen miehet kapinallisia mietteitään uskaltamatta yhtyä ratkaisevaan tekoon. Jo kierteli huhuja, että Hurtta tulee huovinensa ja tekee osaltaan puhdasta jälkeä kapinoitsijoiden joukossa.

Marraskuun viimeistä edellisenä päivänä oli runsaasti miehiä kokoontunut Nurmeksen hovia lähellä oleviin kyliin. Heitä olivat yllyttämässä Sormunen ja Nevalainen, joista viimemainittu lähetti salaisen sanan hoviin Afleckin veronkantajalle Pietari Jessenhausenille, että tämä puikkisi pakoon säästääkseen henkensä, kun hovi pantaisiin paljaaksi.

Eivät olleet siis Nurmeksen miehet aivan valmistumattomat, kun talonpojat yöllä marraskuun 30 päivää vasten tekivät hyökkäyksensä. Siinä oli pyssyjen pauke ja muskettien meteli, sillä talonpojat olivat ottaneet mukaansa aseet, jotka olivat venäläisiä varten varatut. Pian pantiin voudin miehet kiinni ja talonpojat olivat herroina rikkaassa hovissa.

Tarkka oli ollut Sormunen suunnitelmissaan, miettinyt mahdollisuudet jo edeltäpäin. Hän arvasi, että vouti pian ennättäisi hätään ja lähetti sentähden joukostaan muutamia ottamaan isäntää „lämpimästi“ vastaan. Hurtta oli kumminkin petoksen kautta saanut tiedon sekä hovin ryöstöstä että talonpoikien väijymisistä. Hän varustautui tulemaan leikin lopettajaksi.

Sillä välin pidettiin iloista elämää Nurmeksen hovissa. Ei puuttunut punainen viini, loppuneet kesken lihat ei leivät. Venäjän tsaarin alamašina olivat talonpojat ottaneet haltuunsa hovin ja tahtoivat sitä nyt pitää. Kohta tulivat sinne myös Pielisjärven miehet, pitäjän luutnantti Ahlholm ja rovasti Härkäpaeus neuvomaan, kuinka oli meneteltävä. Tsaarille ja hänen joukoillensa, jotka heti olisivat Lieksassa, piti säästettävän 100 tynnyriä viljaa, muut joutuisivat talonpoikien hyväksi.

Iloa pidettiin ja uusia suunnitelmia tehtiin, kun äkkiä tuotiin sana, että vouti oli ennättänyt Kajaanista näille maille. Sormunen ja Nevalainen

kyllä laativat puolustuslaitoksia ja suojuksia talleista, saunoista, aitoista, jotka revittiin. Kehoituksia ei puuttunut puolustamaan hyvää saalista, mutta kun vouti väkineen oli tullut paikalle ja ruvennut ammuskelemaan, pötkivät rovasti ja pitäjänluutnantti ensimmäisinä pakoon ja pian jättivät muutkin hovin.

Voimme arvata, että Afleckin tapainen mies ei olisi jättänyt asiaa sil lensä, jos olisi vaan ollut mahdollisuutta rangaista kapinallisia. Hän viipyi Nurmeksen hovissa muutamia päiviä kun jo kuuli, että uusi talonpoikaislähetystö oli lähtenyt venäläisiltä apua pyytämään. Pielisjärvellä oli rovasti Härkäpaeus alinomaisessa puuhassa nostattaen kansaa. Tohmajärvellä oli venäläisillä sotaväkeä, joka pian voisi joutua Afleckin kimppuun. Hän huomasi sentähden parhaimmaksi vetäytyä Kajaanin puoleen, jossa luuli olevansa turvassa. Ennen lähtöään poltti hän 400 tynnyriä viljaa, koska ei voinut kuljettaa niitä muassaan.

Pielisjärveläiset saivat hetkeksi huoata, kun jo luulivat Afleckin iäksi poistuneen, mutta eipä kestänytkään kauan ennenkuin taas saivat vihatun voudin kanssa tekemistä.

Afleck oli mies, joka ei jättänyt pahoja tekoja kostamatta. Tosin oli hänen täytynyt lähteä Nurmeksesta pois voimatta mitään kapinoiville talonpojille, jotka pitivät venäläistä selkänojanaan. Se ei voutia säikäyttänyt. Afleck oli jo kääntynyt Suomen sotajoukkojen ylikomentajan kreivi Nierothin puoleen pyytäen, että tämä lähettäisi 100 ratsumiestä Karjalan kapinallisia talonpoikia hillitsemään. Näin tekikin Nieroth. Silloin alkoivat venäläiset peljätä, että ratsumiehet pistäytyisivät yli rajan Aunuksen puolella, ja niin asettivat hekin sotaväkeä rajallensa. Tämä oli joutava toimenpide, sillä Nierothin seuraaja kutsui heti joukon pois, kun se oli paraaksi Pieliseen päässyt. Venäjän joukosta vaan oli koitua hyvä haitta.

Oli näet kevättalvella 1712 Kajaanin markkinoilla tehty muutamille Venäjän puolen kauppiaille vääryyttä, nämät valittaen painuivat omille asuinsijoilleen ja yllyttivät rajalla seisovasta joukosta ja rahvaasta miehiä lähtemään Suomen puolelle kostamaan. Vielä yllätettiin mukaan lähtemään Pielisjärven talonpoikia, joiden mieli teki saada Afleckille kostaa. Tällainen oli „sarkasodan“ syy ja alku.

Kajaanin kaupunkia, Paltamon ja Sotkamon pitäjiä kauheasti ryöstettiin, tulen liekit roihusivat, veri virtana vuosi. Sotkamossa saivat Pielisjärven miehet kostonhimonsa tyydytetyksi. Sotkamossa Nuasjärven rannalla oli Afleckin asuma Turunkorvan talo, johon vouti oli Karjalasta siirryttyään omaisuutensa koonnut. Afleck itse oli kotoa poissa, mutta vaimonsa 7 lapsen kera oli kotona. Talo pantiin tuleen, asujamet vietiin vangittuina pois. Kun tuli Afleck paikalle, tapasi savuavat, mustuneet rauniot sillä sijalla, missä äsken oli uhkea talo ollut.

Heti sen perästä, maaliskuun viimeisenä päivänä lähtee Afleck, tietysti kosto mielessään, Pielisjärvelle. Oli taas huhuttu Pielisjärven miesten aikovan vallattomuuksiaan toimeenpanna.

Sinne häviää meiltä vouti kulkemaan kohti entisiä asuinsijojaan, kostamaan verisesti noille, jotka olivat kapinaan nousseet ja kruunun käskynhaltijan talon polttaneet. Isoviha laskee vaippansa yli tapausten, mustan ja tiheän vaippansa. Mielikuvitus yksin voi seurata niitä verisiä otteluita ja yhtymiä, joita vertajanoovalla voudilla Pielisjärven saloilla entisten alustalaistensa kanssa oli. — — —

Kun oli vaikea vainoaika päästy pähän ja rauha saatu, taas ilmestyy vouti Pielisjärvelle Hovilaansa asumaan. Suuresti ovat olot muuttuneet. Voudin leppymätön vihamies, hänen appensa, on siirtynyt manan majoille. Niin ankarana on vaino Pielisjärven talonpoikia kohdannut, että tarmo on heiltä kotvaksi aikaa poissa. Vouti vaan on samallinen, yhtä tulinen ja kostonhimoinen.

Tuskin olivat olot hiukan järjestyneet, virkamiehet palanneet paikoil-lensa, tuomari tullut oikeutta jakamaan, kun jo Afleck syyttää Pielisjärven varakirkkoherraa Yrjö Walliusta kaikenlaisista pahoista töistä isonvihan aikana tuoden m. m. esiin pielisjärveläisten salahankkeet venäläisten kanssa.

Vanha taistelu alkaa taas, tehdään syytöksiä ja vastasyytöksiä puolelta ja toiselta. Tuntuu nyt siltä kun voudilla ei enää olisi samaa rajatonta valtaa oikeuden valvojiin kuin ennen. Ehkä on jo mieli kääntynyt häntä vastaan muuallakin, kuin talonpoikien piirissä.

Hovilassaan majuri Afleck asuu harjoittaen samallaisia ilkitöitä kuin ennenkin. Etenkin on hänen vihansa kääntynyt mutamiin sukuihin, joiden jäsenet ovat uskaltaneet ja uskalsivat asettua häntä vastaan. Sellainen oli Iksosien suku, jolle hän koetti tehdä mitä pahaa hyvänsä.

Pielisjärvelle oli tullut muuan nuori luutnantti Carl Furumarck nimeltään, joka oli uskaltanut asettua majuria vastaan, ehkä puoltaa niitä raukoja, joita sydämetön hovin isäntä sorti. Majuri otatti miehen kiinni ja antoi sulkea vankilakomeroon, joita oli hovilain kellarikerroksissa. Sinne olisi nuori mies ehdottomasti nääntynyt, ellei majurin oma tytär olisi käynyt häntä pois päästämässä. Näin kertoo kansantaru aivan yleisesti, siksi olemme mekin siitä kertoneet.¹⁾

Yhtä itsevaltiaasti eli ja toimi majuri aivan elämänsä loppuun asti, rauhallisissa oloissa samalla lailla kuin sotaisissakin. Vuonna 1723 tai 1724 oli hän käymässä Lappeenrannassa, kun hän äkkiä kadulla otti kiinni ja kuljetti mukanaan Turun entisen kaupunginviskaalin Nicolaus Gaedickin,

¹⁾ Afleckin perhesuhteista ei meillä ole paljon tietoa. Muutamat mainitsevat, (J. Maukonen, Muinaisjäännöksiä Liperin kihlakunnassa. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja IV, Helsingissä 1879, s. 167) että Afleckilla olisi ollut kaksi puolisoa, ja tämä onkin sangen luultavaa. Hänen lapsistaan mainitaan Carl, josta tuli rykmentin majoitusmestari ja omisti jonkun aikaa Pälkjärven hovin. Toinen poika oli Johan Henrik, josta tuli sotilas eläen Savossa (ehkä samannimisen Suomen viimeisestä sodasta tunnetun sotilaan isä.) Tyttäriä oli äsken mainittu Furumarckin puoliso Christina (s. 1698 † 1761) ja Anna Elisabet sekä Susanna Catharina.

jota epäiltiin jostain pahanteosta. Vasta maaherran välityksellä pääsi Gae-dick vapaalle jalalle.

Iloton oli Hovilan elämä miehelle, jolla ei ystäviä ollut, ainoastaan vihamiehiä. Kauheita juominkeja pitäen koetti hän hälventää hirveitä muistoja ja tyynnyttää mieltänsä. Yhtenään pidettiin hovissa juominkeja ja milloin ei muita ollut turvautui majuri yksin ollen viinan lohduttavaan voimaan.

Erään kerran — se oli toukokuun 9 päivänä 1725 — tavattiin hänet kuolleena. Näytti siltä, kuin hän olisi ampumalla lopettanut päivänsä. Oliko hän itse tämän tehnyt vaiko toisen käsi, se jäänee selvittämättä siksi, kunnes kaikki ilmi tulee.

Vasta seuraavana keväänä, kertovat Pielisjärven historiikirjat, saatettiin majuri hautaan. Samana päivänä pidettiin Hovilassa häät; Afleckin tytär Kristiina naitiin äsken mainitulle luutnantille, jonka oli pelastanut varmastakin kuolemasta Hovilan kosteissa kellarikerroksissa.

Kestävän, kauhean muiston on Simo Hurtta jättänyt jälkeensä. Kaikki ajateltavissa oleva paha on liittynyt kansan mielikuvituksessa häneen. Ei ole sitä tekoa jota rahvaan mielestä ei sopisi kertoa julmasta Hovilan voutista. Harvoin, jos koskaan tapaakaan henkilöä, jonka koko elämä on niin rikoksia täynnä, jonka kaikki teot yhtä vääryyden sydämättömyyden, viekkouden kudosta. Ja hän oli kumminkin korkean, esivallan palvelija, lain ja oikeuden turvaaja täällä maan itäisessä kolkassa. Älkäämme sentähden tuomitko liian ankarasti Härkäpaeuksen ja Pielisjärven miesten epätoivoisia hankkeita isonvihan aikana. Älkäämme liian ankarasti arvostelko niitä, jotka olivat valmiit ryhtymään mihin keinoihin tahansa saadakseen Afleckin julmuudet estetyiksi. Tuomittavinkin kapinanhanke saa lievitystä, kun kuulemme, että hankkeeseen on synnä Simo Hurtta. Niin kauhea on hänen muistonsa, niin julmat hänen piirteensä katseltuina vielä vuosisatojen takaa.

(Esitys perustuu pääasiallisesti Suomen Valtioarkistossa löytyviin Käkisalmen läänin tuomiokirjoihin, sekä painamattomiin lähteisiin Ruotsin Valtioarkistossa, Mikkelin läänin arkistossa sekä Pielisjärven ja Juuan kirkon arkistoissa.)

A. R. Cederberg.

